

ปัญหามาตรการในการฟื้นฟูผู้เสพหรือติดยาเสพติดให้โทษ¹

รัชชัย มูณี²

จากการศึกษาปัญหามาตรการในการฟื้นฟูผู้เสพหรือติดยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 นั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีหลักเกณฑ์ความเป็นมาของยาเสพติดและประกอบถึงแนวคิดที่เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยให้ครอบคลุมและรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายและรวมถึงแนวคิดทฤษฎีด้านสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดให้โทษยาเสพติด ทำให้ผู้ศึกษาได้เห็นว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคมส่วนรวมและได้ทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบของการแพร่ระบาดและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหายาเสพติดที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมส่วนรวมไม่ว่าจะเป็นด้านความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ ความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมของประชาชน และทำลายสุขภาพอนามัยของผู้เสพให้ทรุดโทรมลง ลดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้เสพโดยตรงซึ่งเป็นการทำลายหรือเป็นการบั่นทอนทรัพยากรอันสำคัญที่จะนำมาพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญรุ่งเรืองโดยอ้อมอีกด้วย จึงทำให้มีการดำเนินการเพื่อป้องกันและปราบปรามปัญหาดังกล่าว จึงต้องอาศัยมาตรการทางสังคมและมาตรการทางกฎหมายควบคู่กันไป

สภาพปัญหายาเสพติดสู่การดำเนินคดียาเสพติด ในด้านการดำเนินคดีก็ต้องประสบกับอุปสรรคและปัญหา ทั้งนี้ เพราะคดียาเสพติดเป็นคดีซึ่งปราศจากผู้เสียหาย เหมือนเช่น คดีลักทรัพย์ ถูโกงฯ เนื่องจากผู้เสพซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับผลร้ายจากยาเสพติด และโดยสภาพควรจะเป็นผู้เสียหายที่มาร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ แต่ผู้เสพก็พึงพอใจต่อยาเสพติด ไม่คิดร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการยากที่จะสืบสวนจับกุม เพื่อดำเนินคดีแก่ผู้ค้าหรือจำหน่ายได้ นอกจากนี้ อาชญากรรมยาเสพติด มีลักษณะเป็นองค์กรอาชญากรรม ซึ่งมีการแบ่งความรับผิดชอบในการทำงานเป็นระดับชั้นมีข่ายงานที่ซับซ้อน และประสานกันทั้งภายในและภายนอกประเทศ บุคคลซึ่งเป็นระดับหัวหน้าขององค์กร มักจะมีอาชีพที่ถูกกฎหมายบังหน้า และจะไม่แสดงหลักฐานที่แสดงว่าเกี่ยวข้องกับการค้ายาเสพติด การจับกุมบุคคลระดับหัวหน้าซึ่งเป็นตัวการสำคัญ เพื่อดำเนินคดีจึงกระทำได้ยาก เพราะขาดพยานหลักฐาน ภัยร้ายแรงของปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ รวมทั้งปัญหาในด้านการปราบปรามเพื่อดำเนินคดีดังกล่าว

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหามาตรการในการฟื้นฟูผู้เสพหรือติดยาเสพติดให้โทษ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ปภาศรี บัวสวรรค์ และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ประเสริฐ ตันศิริ และ รองศาสตราจารย์ ดร. กัลยา ตันศิริ

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดตรัง) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รัฐบาลแต่ละชุดที่เข้ามาบริหารบ้านเมืองได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น จากนั้นโดยในปี พ.ศ. 2534 รัฐบาล ได้เล็งเห็นว่า ปัญหายาเสพติดนั้นมีทั้งผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้เสพยาเสพติดแต่ที่เป็นปัญหา ยาเสพติดต่อสังคมที่แท้จริง คือ ผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดที่หวังรายได้หรือตัวเงินจำนวนมากแต่ผู้เสพยาเสพติดคือผู้ป่วย (กลุ่มลูกค้า) มิใช่อาชญากรเปรียบเสมือนผู้เสียหายในคดียาเสพติด รัฐบาลโดยผ่านรัฐสภาจึงได้ตราพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 ขึ้นใช้บังคับ มีวัตถุประสงค์เพื่อวางมาตรการให้ผู้ติดยาเสพติดที่ตกเป็นผู้ต้องหาพ้นจากความผิดด้วยวิธีการบำบัดรักษา ซึ่งมีลักษณะเป็นการบังคับบำบัด ทั้งนี้ ผู้ต้องหาที่อาจถูกบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 จำกัด เฉพาะผู้ต้องหาข้อหาเสพติดหรือมียาเสพติดไว้ในครอบครองเท่านั้น และจำกัดประเภทของยาเสพติดไว้เพียง ยาเสพติดให้โทษในประเภท 1 ประเภท 2 หรือประเภท 5 ตามปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยผู้ต้องหา ดังกล่าว ต้องไม่อยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งมีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ จำคุก อย่างไรก็ตาม เมื่อใช้บังคับกฎหมายฉบับนี้มาระยะหนึ่ง พบว่า ผู้เสพยาเสพติดที่สมควรบำบัดรักษา มีมากกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ และพบว่า ผู้เสพยาเสพติดส่วนหนึ่งถูกบังคับให้เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติด เพื่อแลกกับการได้ยาเสพติดเพื่อเสพ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาล จึงได้ออกกฎหมายฉบับใหม่ มาใช้บังคับ ชื่อว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 โดยมีเจตนารมณ์เช่นเดิมแต่ขยายขอบเขตของการฟื้นฟูให้กว้างและครอบคลุมขึ้นกว่าเดิม (โดยยกเลิกพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 เดิม) และให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่ปัญหาเกี่ยวกับการเสพยาเสพติดให้โทษในปัจจุบันมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้เสพยาเสพติดมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่งมิใช่อาชญากรปกติ การฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติดจึงสมควรกระทำให้กว้างขวาง และโดยที่ผู้เสพยาเสพติดจำนวนหนึ่งถูกบังคับให้เป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดเพื่อแลกกับการได้ยาเสพติดไปเสพด้วย นับว่าเป็นปัญหา อันเนื่องมาจากการเสพยาเสพติดนี้ จึงสมควรขยายขอบเขตของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้ครอบคลุมถึง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครอง ผู้เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และผู้เสพและจำหน่าย ยาเสพติดจำนวนเล็กน้อยด้วย นอกจากนี้ เนื่องจากบุคคลซึ่งติดหรือเสพยาเสพติดมีจำนวนมากและเป็น ปัญหาสำคัญของประเทศสมควรขยายสถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การเสพหรือติดยาเสพติด และสถานที่ เพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะนอกจากมีหน่วยงานของกระทรวงยุติธรรม แล้วยังมีหน่วยงานอื่นของรัฐ และหน่วยงานเอกชนที่มีขีดความสามารถเข้าร่วมในการตรวจพิสูจน์ การเสพหรือการติดยาเสพติดและการฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคลดังกล่าว อาทิเช่น สถานที่ของหน่วยงาน ในราชการทหาร เขต อำเภอและกิ่งอำเภอ สถานพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุข สถานพยาบาลของเอกชน หรือหน่วยงานอื่นซึ่งสมควรร่วมทรัพยากรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ในระยะแรก ๆ ที่บังคับใช้พระราชบัญญัตินี้ผลลัพธ์ที่ได้นั้น ได้ผลดีมากมีผู้ติดยาเสพติดหายขาดจากการฟื้นฟูและบำบัดรักษากลับคืนสู่สังคมจำนวนไม่น้อย แต่ต่อมาเริ่มจะมีปัญหาในการฟื้นฟูและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด เนื่องจากในขั้นตอนของการบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติด มีทั้งแบบควบคุมตัวไว้ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กับแบบไม่ควบคุมแต่ให้ไปกลับ ทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูบำบัดรักษาไม่ใส่ใจจะไปรับการฟื้นฟูบำบัดรักษา ปัญหานี้มีมากขึ้นโดยสามารถเห็นได้จากในกรณีที่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดรายงานขอให้ศาลมีคำสั่งให้พนักงานสอบสวนไปปรับตัวผู้ต้องหาที่เป็นผู้เข้ารับการฟื้นฟูไปดำเนินคดี เนื่องจากผู้ต้องหาไม่ใส่ใจจะไปเข้ารับการฟื้นฟูบำบัดรักษาทำให้การฟื้นฟูไม่ประสบผลสำเร็จตามแผนฯ ซึ่งเมื่อส่งตัวไปดำเนินคดีต่อศาลแล้ว ศาลก็จะพิพากษาลงโทษ ซึ่งนับว่าไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

จะเห็นว่า พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นกฎหมายที่รับแนวคิดการลดความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติดมาใช้บังคับอย่างชัดเจนเหมือนดังที่กล่าวมาแล้ว และเป็นลักษณะของการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) โดยให้โอกาสผู้ที่หลงผิด (ชั่วขณะ) โดยมองว่าผู้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่สมควรบำบัดรักษามากกว่าการดำเนินคดีเพื่อให้บุคคลดังกล่าวกลับเข้าสู่สังคมและมาช่วยกันพัฒนาประเทศ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว แต่ทางปฏิบัติพบปัญหาที่ทำให้การบังคับใช้ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ปัญหาข้อหาหรือฐานความผิดจำกัดเฉพาะความผิดฐานเสพยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครอง เสพยาเสพติดหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพยาและจำหน่ายเท่านั้น ซึ่งหมายความว่าผู้กระทำความผิดที่อยู่ในเกณฑ์เข้ารับการฟื้นฟูต้องมีสารเสพติดในร่างกายขณะถูกจับกุม ดังนั้น ผู้ติดยาเสพติดที่ต้องพึ่งพาสารเสพติดและไปกระทำความผิดอาญาอื่น เช่น ลักทรัพย์เล็กน้อย (ลักกล้วย 1 หวี ลักสะตอ 1 ฟัก) หรือทำร้ายร่างกายเพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติดมาเสพ แต่ขณะถูกจับกุมไม่มีสารเสพติดในร่างกายจึงไม่อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การเข้ารับการฟื้นฟูตามมาตรานี้ ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้ติดยาเสพติดที่ควรต้องได้รับการบำบัดเช่นเดียวกัน หรือกรณีผู้ที่เสพยาฯ โดยผู้ต้องหาถูกแจ้งข้อหาทั้งเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 (เมทแอมเฟตามีน) โดยฝ่าฝืนต่อกฎหมายและเป็นผู้ขบขันเสพยาเสพติดให้โทษฯ ต่อมาพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในความผิดฐานเป็นผู้ขบขันเสพยาเสพติดให้โทษตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ และเคยมีคำชี้ขาดความเห็นแย้งของอัยการสูงสุดที่ 56/2559 และ 324/2559 ให้ฟ้องผู้ต้องหาฐานเสพยาเสพติดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ โดยไม่ต้องส่งผู้ต้องหาเข้าฟื้นฟูฯ โดยให้บรรยายฟ้องเพิ่มเติมว่า “อนึ่ง คดีนี้จำเลยเคยถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุก แต่มีคำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องเฉพาะความผิดดังกล่าวแล้ว กรณีไม่อยู่ในเงื่อนไข มาตรา 19, 20 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545” แต่ต่อมาในกรณีดังกล่าวมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8962/2561 พิพากษายกฟ้องเพราะเหตุพนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้อง หรือ ตามกรณีเป็นความผิดทั้งความผิดพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษฯ และพระราชบัญญัติจราจรทางบกฯ โดยเป็นความผิดกรรมเดียวกัน แม้จะเป็นความผิดที่ไม่ร้ายแรงนัก เมื่อเทียบกับความผิดฐาน

จำหน่ายยาเสพติด แต่ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5930/2549 ถือว่าเป็นผู้ต้องหาในความผิดฐานอื่นซึ่งมีโทษจำคุก จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 19 จึงไม่มีสิทธิฟื้นฟู เป็นต้น

ผู้ศึกษาจึงขอเสนอแนะว่า “ควรขยายข้อหาหรือฐานความผิดตามมาตรา 19 ที่จำกัดไว้เฉพาะข้อหาหรือฐานความผิดฐานเสพ เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายเท่านั้น ให้หมายความถึง ผู้กระทำผิดที่อยู่ในเกณฑ์เข้ารับการฟื้นฟูต้องมีสารเสพติดในร่างกายขณะถูกจับกุม และรวมถึง ผู้เสพหรือติดยาเสพติดที่ต้องพึ่งพายาเสพติดและไปกระทำผิดอาญาอื่น เช่น ลักทรัพย์ เล็กน้อย (เช่น ลักกล้วย 1 หวี ลักสะตอ 1 ฝักฯ) หรือทำร้ายร่างกาย (เล็ก ๆ น้อย ๆ) เพื่อนำเงินไปซื้อยาเสพติดมาเสพด้วย โดยบัญญัติให้อยู่ในหลักเกณฑ์และมีสิทธิเข้ารับการฟื้นฟูตามกฎหมายฉบับนี้ได้ด้วย เพราะเป็นผู้ที่เสพหรือติดยาเสพติดที่ควรต้องได้รับการฟื้นฟูบำบัดเช่นเดียวกัน หรือเสพจับด้วยฯ หรือ อาจจะจำกัดความผิดฐานอื่นที่มีสิทธิเข้าฟื้นฟูได้ไว้เฉพาะความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี เป็นต้น โดยเพิ่มเป็นมาตรา 19/1”

ประการที่สอง ปัญหาพนักงานสอบสวนยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ส่งตัวผู้ต้องหาเข้าสู่มาตรการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพหรือติดยาเสพติด พันกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว ในกรณีดังกล่าวกฎหมายฉบับนี้ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์ภายในระยะเวลา 48 ชั่วโมงนับแต่ที่มาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน และภายใน 24 ชั่วโมง กรณีผู้ต้องหาเป็นเยาวชน ทางปฏิบัติ เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้ต้องหาฐานเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครอง และตรวจสอบปริมาณยาเสพติดเบื้องต้นปรากฏว่าไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะส่งตรวจพิสูจน์ เช่น มีเมทแอมเฟตามีน น้ำหนักรวมถุง เกินกว่า 500 มิลลิกรัม ซึ่งมีน้ำหนักเกินไปกว่าที่กฎกระทรวงกำหนด พนักงานสอบสวนจึงดำเนินคดีอาญาโดยฝากขังไปตามปกติ ภายหลังเมื่อพนักงานสอบสวนได้รับผลการตรวจพิสูจน์ ปรากฏว่ามีปริมาณสารเสพติดไม่ถึงปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง แต่การจะนำตัวผู้ต้องหาส่งฟื้นฟูก็ปรากฏว่าล่วงเลยระยะเวลา 48 ชั่วโมงแล้ว ทั้งการที่พนักงานสอบสวนไม่ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์เพื่อการเสพหรือหาสารเสพติดเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดี โดยไม่ได้มีการส่งตัวผู้ต้องหาตรวจพิสูจน์หาสารเสพติดพนักงานอัยการจึงไม่มีอำนาจฟ้อง (ตามแนวคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ 6007/2554, 7485/2554) ประกอบกับกรณีเมื่อมีการเชิญผู้ต้องสงสัย (ก่อนที่จะถูกแจ้งข้อหาเป็นผู้ต้องหา) ว่าจะเสพยาเสพติดไปตรวจปัสสาวะเบื้องต้น ซึ่งปรากฏว่าเป็นบวก (คือ มีสารเสพติดในปัสสาวะหรือในร่างกาย) แต่พนักงานสอบสวนก็ยังไม่สามารถนำตัวผู้ต้องหาดังกล่าวไปศาลเพื่อขอให้ศาลส่งตัวผู้ต้องหานั้นไปฟื้นฟูได้ พนักงานสอบสวนต้องปล่อยตัวผู้ต้องหานั้นไปก่อน ต่อจากนั้น พนักงานสอบสวน ก็ต้องส่งตัวอย่างปัสสาวะของผู้ต้องหาไปตรวจยืนยันที่โรงพยาบาลอีกครั้งเพื่อต้องการทราบว่าเป็นสารเสพติดชนิดใด จากกรณีดังกล่าวต้องรอผลจากโรงพยาบาลเป็นเดือนเศษหรือกว่านั้นอีก จากนั้นพนักงานสอบสวนถึงจะต้องนำตัวผู้ต้องหาดังกล่าวไปยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหานั้นไปฟื้นฟูสมรรถภาพ

ผู้เสพหรือติดยาเสพติดได้ จึงทำให้ล่วงเลยระยะเวลา 48 ชั่วโมงหรือ 24 ชั่วโมงแล้ว ทำให้ผู้ต้องหาที่เสพยาเสพติดอยู่แล้วไปกระทำความผิดอีกทำให้เสียสิทธิที่จะได้รับหรือเข้าฟื้นฟูเพราะเหตุเน้นซ้ำในการรอผลการตรวจไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ เป็นต้น

ผู้ศึกษาเห็นว่า การนำตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าไปรับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตามขั้นตอนของระยะเวลาที่มาตรา 19 วรรคหนึ่งกำหนดไว้เพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดได้รับการฟื้นฟูอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่องและเป็นธรรม ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย กล่าวคือ ถ้าเป็นบุคคลที่อายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์ต้องนำตัวไปยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหามาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน หรือภายในกำหนดระยะเวลา 24 ชั่วโมง สำหรับบุคคลที่อายุยังไม่ครบสิบแปดปีบริบูรณ์ การตรวจและนำน้ำปัสสาวะไปตรวจที่โรงพยาบาลโดยใช้เวลาเป็นเดือนหรือกว่านั้น โดยอาศัยข้อยกเว้นในมาตรา 19 วรรคหนึ่ง น่าจะขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้ผู้เสพยาเสพติดได้เข้ารับการฟื้นฟูบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดอย่างรวดเร็ว อันจะเป็นการตัดวงจรการผลิตและการค้ายาเสพติด ประกอบกับเมื่อผู้เสพที่ต้องพึ่งพายาเสพติดอยู่ (ยังเลิกยาไม่ได้) กลับไปเสพยาเสพติดหรือไปกระทำความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก (เช่น ไปค้ายาจำนวนมาก) ทำให้ผู้เสพยาเสพติดผู้นั้นกลับเป็นผู้ไม่มีสิทธิเข้าฟื้นฟูอีกต่อไป ดังคำกล่าวที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม”

ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะ “ให้แก้ไขมาตรา 19 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพ พ.ศ. 2545 โดยเสนอให้บัญญัติข้อยกเว้นเท่าที่จำเป็นจริง ๆ ไว้ให้ชัดเจนเท่านั้น” ไม่เอาเหตุผลว่าส่งตัวอย่างปัสสาวะของผู้ต้องหาไปให้โรงพยาบาลตรวจแล้วรอผลการตรวจเป็นเดือน ๆ แล้วจึงไปยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งส่งตัวไปฟื้นฟูเป็นข้ออ้าง เพราะอย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็ต้องจัดให้มีการตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือการติดยาเสพติดอยู่แล้วตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ประกอบกับไม่มีความจำเป็นอะไรที่จะต้องรอผลการตรวจพิสูจน์การเสพยาอีก ซึ่งพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานตำรวจสามารถใช้วิธีการทางเคมีใช้น้ำยาทำให้สามารถทราบได้ว่าปัสสาวะของผู้ต้องหาเป็นบวก อีกประการหนึ่งเมื่อสอบถามผู้ต้องหาก็จะให้การรับสารภาพอยู่แล้วว่าเสพยาเสพติดมา เป็นวิธีการเบื้องต้นที่สามารถกระทำได้เลยโดยไม่ต้องถึงกับอ้างข้อขัดข้องดังกล่าวแต่อย่างใด เป็นต้น”

ประการที่สาม ปัญหาผู้เข้ารับการฟื้นฟูการเสพยาหรือติดยาเสพติดที่ถูกควบคุมหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหลบหนี เมื่อพิจารณา ถ้อยคำในบทบัญญัติมาตรา 31 ประกอบมาตรา 36 วรรคหนึ่ง (1) แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว แล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าว ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ สามารถจับผู้ต้องหาที่หลบหนีดังกล่าว กลับเข้าไปไว้ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวได้ โดยไม่ต้องมีหมายจับ ดังนั้น การที่ศาล

ยกคำร้องขอให้ออกหมายจับผู้ต้องหาของพนักงานสอบสวนนั้น ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ เพราะเหตุว่า ในกฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ ในกรณีที่ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งได้รับการปล่อยชั่วคราว ไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืน ระเบียบ เงื่อนไขหรือข้อบังคับที่กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ จับตัวผู้นั้นกลับเข้าไว้ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด สถานที่เพื่อการตรวจพิสูจน์การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หรือการควบคุมตัวได้ โดยมีต้องมีหมายอยู่แล้วนั้น และหรือเป็นอำนาจที่ซ้ำซ้อนกันหรือไม่ เพราะอยู่ในอำนาจขั้นตอนคนละขั้นตอนกัน กล่าวคือ อำนาจจับตัวผู้ต้องหาเข้าฟื้นฟูของพนักงานเจ้าหน้าที่ กับอำนาจจับตัวผู้ต้องหาส่งฟ้องศาลของพนักงานสอบสวน ประกอบกับ แม้กฎหมายฉบับนี้ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ในการจับตัวผู้ต้องหาได้แต่ในทางปฏิบัติแล้วต้องให้พนักงานตำรวจโดยผ่านทางพนักงานสอบสวนจับตัวมาให้ ดังนั้น ควรให้อำนาจพนักงานสอบสวนเพิ่มเติมด้วยหรือ กำหนดอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจนตรงกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ เป็นต้น

ผู้ศึกษาเห็นว่า สำหรับกรณีที่ผู้ต้องหาที่เข้ารับการตรวจพิสูจน์หรือเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดหลบหนีไปโดยที่ยังไม่ได้เริ่มดำเนินการฟื้นฟูหรือหลบหนีไประหว่างการฟื้นฟู หรือหลบหนีจากการควบคุมหรือเมื่อได้รับการปล่อยชั่วคราวแล้วผิดเงื่อนไขหลบหนีไม่ไปเข้ารับการฟื้นฟู ตามมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 บัญญัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ฟื้นฟูติดตามจับตัวเข้าไว้ในศูนย์ฟื้นฟูบำบัดรักษาอาการติดยาเสพติดจนครบขั้นตอน แต่ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเกิดปัญหาในทางปฏิบัติของพนักงานเจ้าหน้าที่ ฉะนั้น “ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 31 เป็นว่า หรือหากเกิดข้อขัดข้องในการติดตามจับตัวผู้เข้ารับการฟื้นฟู ทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่อาจติดตามจับกุมได้ ก็ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ขอให้เจ้าพนักงานตำรวจแห่งท้องที่นั้น ๆ ช่วยจับกุมให้” หรือ “อาจจะให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้ติดยาเสพติดออกระเบียบเกี่ยวกับกรณีที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูหลบหนีไว้โดยไม่ต้องมีหมายจับของศาลก็ได้” เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- ชนกร พลายสา. ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2551.
- เกา สารสิน. ปัญหาการควบคุมยาเสพติดในประเทศไทยการศึกษาเฉพาะกรณีถึงมาตรการ และยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคงของชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522.
- วุฒิ เหล่าสุนทร และคณะ. ความสัมพันธ์ของผู้ติดยาเสพติดกับการก่ออาชญากรรมจากผู้ต้องหาใน กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2528.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. การศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมนี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2547.
- สุพจน์ สุโรจน์. “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน.” ใน เอกสารประกอบการสอน หน่วยที่ 8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2543.
- เอกรินทร์ วรรณเวช. การศึกษาสาเหตุและกระบวนการเป็นผู้ค้ายาบ้ารายย่อย: กรณีศึกษานักโทษในทัณฑสถาน วัยรุ่นกำแพงเพชร. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2549.